

O SPECYFICE WŁOSKICH TEKSTÓW PRASOWYCH

DOMINIKA DYKTA
LUCYNA MARCOL-CACÓN

Abstract: The purpose of the article is to present the characteristics of the language of current Italian press texts. The theoretical issues were supported by examples taken from Italian newspapers. The problem of the language of Italian press texts was discussed, first, by Bonomi and De Blasi, whose works were the inspiration to write the present article. The operations like direct speech, borrowings from colloquial language, neologisms, anglicisms, collocations, frase scissa, dislocazione a sinistra and c'è presentativo were discussed. These measures are intended to simplify and make the language of the press more attractive, and thus make the Italian press language more accessible to the average Italian audience. This study may be of assistance, above all, to those students of Italian language who deal with the issues of translation of press texts during their classes. Some selected linguistic phenomena, supplemented by examples, have been chosen in such a way as to develop the reception and production of the press texts in the Italian language.

Key words: Italian press language, press studies, linguistics

Słowa kluczowe: włoski język prasowy, prasoznawstwo, językoznawstwo

Wstęp

W niniejszym artykule podejmujemy próbę przedstawienia językowej specyfiki aktualnych włoskich tekstów prasowych. Przedstawiając najbardziej charakterystyczne zjawiska, z których część jest typowa dla języka włoskiego, a nieobecna w języku polskim, wpisujemy się w niszę badawczą. Zagadnienia teoretyczne są poparte przykładami zaczerpniętymi z włoskiej prasy, z artykułów dotyczących bieżących wydarzeń lokalnych. Następnie próbujemy poszukać przyczyn tabloidyżacji i dążenia do upotocznienia oraz kolokwializacji języka prasowego. Tym samym przedmiot artykułu mieści się w obrębie badań zarówno prasoznawczych jak i językoznawczych. Niniejsze opracowanie może stanowić pomoc dla wszystkich osób zainteresowanych włoskim językiem prasowym, a zwłaszcza dla polskich studentów języka włoskiego, którzy na studiach drugiego stopnia spotykają się na zajęciach z zagadnieniami przekładu tekstów prasowych. Z myślą o nich wybrano oraz uzupełniono przykładami takie zjawiska

językowe, które pozwalają na rozwój umiejętności recepcji i produkcji tekstów prasowych w języku włoskim.

Włoski język prasowy – charakterystyka ogólna

Według tłumaczy język prasowy ulega wspomnianej już tabloidyzacji, czyli jest coraz prostszy i coraz bardziej przystępny czytelnikowi. Wyróżnia go sięganie po zdania proste oraz kolokwializmy. Obserwuje się tendencję do tworzenia zdań o małym stopniu komplikacji, co zbliża składnię pisaną do mówionej. Należy mieć na uwadze, że język tekstów prasowych jest bardziej ekspresyjny od języka codziennego, a jego głównym zadaniem jest przyciąganie uwagi czytelników. Teksty prasowe postrzegane są jako komunikacyjne konkretyzacje określonych stylów, tj.: potocznego, naukowego, urzędowego, religijnego itd. (Wojtak 2004: 25). Zadaniem języka tekstów prasowych jest odtwarzanie rzeczywistości, a także jej kreowanie oraz oddziaływanie na odbiorcę. Podmiot tekstotwórczy „działając słowami” na czytelnika przejawia swój indywidualizm językowy (Kita 2011: 302). Aktualnie dość powszechnym zjawiskiem jest świadome naśladowanie mediów w codziennej komunikacji, jak i nieświadome przenoszenie elementów języka mediów do komunikacji codziennej (Zgółkowie 2000).

Należy zwrócić uwagę, że każda dyscyplina naukowa, a także każdy sektor zawodowy mają swój określony język. Odmiany języka charakterystyczne dla danej dziedziny noszą we Włoszech nazwę **linguaggi settoriali** lub **lingue speciali** (Asnaghi, Manzo, Nicolaci, Rocco 2005: 143). **Linguaggio settoriale** to język używany w niektórych wyspecjalizowanych sektorach, charakteryzujący się terminologią techniczną, która często różni się od potocznego leksykonu, używa się go w określonych sytuacjach. W Polsce w wyniku braku usystematyzowanego nazewnictwa wciąż wymiennie stosowane są nazwy takie jak język naukowy, techniczny, dziedzinowy, branżowy, sektorowy, sekundarny, specyficzny, specjalistyczno-zawodowy, specjalistyczny, techniczno-naukowy, argot profesjonalny, technolekt naukowy, język do zadań specjalnych, język dla celów specjalistycznych, język tekstów specjalistycznych, gwara profesjonalna, subjęzyk specjalizowany, styl specjalistyczny, żargon profesjonalny, styl fachowy, czy styl techniczny (Jarosz 2018: 19). Z powodu niejednoznacznej terminologii polskiej pozostaniemy przy włoskim terminie **linguaggio settoriale**.

Tego typu język jest niezbędny, aby sprawnie komunikować się i operować odpowiednią terminologią w danej dziedzinie. **Linguaggi settoriali** dotyczą wielu dziedzin znacznie różniących się od siebie. Można do nich zaliczyć wiele odmian języka, między innymi przez nas poddawany analizie język prasowy.

Wszystkie **linguaggi settoriali** charakteryzują się specyficznym słownictwem i ograniczaniem użycia czasowników na rzecz rzeczowników. Język prasowy natomiast zajmuje specjalne miejsce wśród **linguaggi settoriali** z wielu powodów. Ma na to wpływ między innymi wysoka popularność mass mediów takich

jak: Internet z portalami społecznościowymi, telewizja czy w mniejszym stopniu prasa drukowana, która dociera do bardzo szerokiej społeczności, szybko ulega zmianom oraz modyfikacjom w zależności od zmian językowych, jakie zachodzą w nauce, technice, ekonomii, polityce oraz w życiu społecznym, czy, jak to ma miejsce obecnie, w walce z pandemią. Jest miejscem, gdzie stykają się różne inne **linguaggi settoriali** obecne w języku, bowiem w jednej tylko gazecie można znaleźć tematy zarówno polityczne, sportowe jak i ekonomiczne. Każdy artykuł czy wypowiedź telewizyjna powinny przedstawiać opinię eksperta w danej dziedzinie celem uwiarygodnienia i podkreślenia rzetelności dziennikarskiej. Należy pamiętać o tak zwanym **taglio giornalistico**, czyli „wygładzaniu” wypowiedzi eksperckiej i przedstawieniu jej jako bardziej zrozumiałej dla czytelnika nieznającego terminologii danej dyscypliny (Asnaghi, Manzo, Nicolaci i Rocco 2005: 151-153).

Włoski język prasowy – analiza

Po krótkiej analizie specyfiki włoskiej stylistyki tekstów prasowych przejdziemy do aktualnych przykładów z włoskich gazet, opierając się głównie na portalach takich jak Corriere della Sera oraz la Repubblica. Rozpoczynając ocenę tekstów prasowych bardzo łatwo można stwierdzić, że nie istnieje coś takiego jak jednolity styl tekstów prasowych. Asnaghi, Manzo, Nicolaci, Rocco (2005: 151-153) wymieniają trzy charakterystyczne cechy języka prasowego.

Pierwszą z nich jest nieprzetłumaczalna na język polski **vivacità espositiva**, którą uzyskuje się używając jasnego i prostego słownictwa zbliżonego do standardowego języka oraz unikając zbyt rozbudowanych i zawiłych znaczeniowo zdań. **Vivacità** to umiejętność błyskawicznego rozumienia i rozumowania, bystrość, szybkość z jaką informacje zmieniają się i następują po sobie, zwłaszcza w dziełach teatralnych, telewizyjnych; skuteczność i natychmiastowość (Treccani: *vivacità* 28.03.2021 tłum. własne). Rozumiemy zatem ten środek jako proste, konkretne opisywanie ciągu faktów potocznym słownictwem, zwłaszcza w tytułach, np.

(1) Rapper spara in aria contro la zona rossa a Roma: denunciato Solostway¹

Na tym przykładzie z Corriere della Sera, który stanowi tytuł artykułu, można zauważyć jak w zaledwie kilku słowach przejawia się ekspresyjność poprzez jasno ukazaną akcję, przebieg wydarzeń i ich zakończenie. Już z tytułu dowiadujemy się, że raper o określonym pseudonimie scenicznym Solostway jest przeciwny obostrzeniom pandemicznym i w związku z tym strzelał w powietrze w stolicy Włoch, w Rzymie. Informuje się nas także o tym, że w wyniku tego czynu został oskarżony.

¹ https://roma.corriere.it/notizie/cronaca/21_marzo_24/roma-spara-4-colpi-aria-una-scacciacani-denunciato-rapper-22enne-6611e940-8c99-11eb-9a35-ae00f9335e99.shtml (25.03.2021).

- (2) Pisa, si spara con la pistola del padre carabiniere: muore a 11 anni²

Kolejny tytuł z Corriere della Sera przytacza ciąg tragicznych wydarzeń jakie miały miejsce w Pizie: jedenastolatek znalazłszy pistolet ojca, włoskiego strażnika (carabiniere), śmiertelnie się postrzelił. Tytuł w prosty i lakoniczny sposób streszcza tragiczne wydarzenia.

- (3) Il prezzo della benzina sale ancora, sfiora 1,6 euro³

Z kolei ten tytuł zawiera informacje o kolejnej podwyżce cen paliwa. Dowiadujemy się również o nowej cenie benzyny, która obecnie kosztuje 1,6 euro za litr.

Następnym elementem charakterystycznym dla włoskiego języka prasowego jest formułowanie agresywnych, wręcz szokujących tytułów dla wywołania odpowiedniego efektu – to zadanie jest często powierzane wykwalifikowanym specjalistom. Tytuły we włoskiej prasie powinny przykuwać uwagę, zaciekawiać oraz syntetycznie przedstawiać treści artykułów.

- (4) Pasqua perduta, milioni in fumo. „Qualcuno avrà difficoltà a riaprire”⁴

Tytuł ten odnosi się do strat finansowych spowodowanych COVID-19 podczas świąt wielkanocnych. **Milioni in fumo** (miliony poszły z dymem – tłum. własne) oznacza wielomilionowe straty finansowe a użycie tego idiomu podkreśla dramatyzm sytuacji. Pojawia się potem cytat, który informuje, że pewne placówki, takie jak hotele i restauracje, być może nie będą miały szansy powrotu do działalności.

- (5) Covid 2020: le colpe del nostro terribile anno⁵

Ten tytuł z kolei przykuwa uwagę nie tylko nazwą choroby, która wywołała pandemię, ale też zdaniem po dwukropku: **le colpe del nostro terribile anno**, co można by przetłumaczyć jako błędy podczas tego strasznego roku (tłum. własne). Już na początku artykułu dowiadujemy się, że w celu uwolnienia się od koszmaru pandemii, musimy zrozumieć, kto i dlaczego popełnił błąd. Zawarta w tytule próba znalezienia przyczyn oraz winnych rozprzestrzenienia się pandemii jak również użycie przymiotnika **terribile** mają na celu zwrócenie uwagi czytelników.

²https://www.corriere.it/cronache/21_maggio_22/pisa-si-spara-la-pistola-padre-carabiniere-muore-11-anni-7ecc1c78-bb09-11eb-911f-df7a45a745c3.shtml (22.05.2021).

³https://www.ansa.it/canale_motori/notizie/industria/2021/05/18/benzina-sfonda-nuovo-record-e-si-avvicina-a-16-euro_3730be3d-520b-473e-8b32-392dd47cd0c5.html (21.05.2021)

⁴<https://www.lanazione.it/viareggio/cronaca/pasqua-perduta-milioni-fumo-1.6187092> (20.05.2021)

⁵https://www.repubblica.it/salute/2021/01/01/news/covid_2020_le_colpe_del_nostro_terribile_anno-280671406/ (22.05.2021)

Należy podkreślić nierezadką we włoskich tytułach prasowych obecność dwukropka, który dzieli tytuł na dwie części i wprowadza nową treść uzupełniającą pierwszą część tytułu, co obrazują poniższe przykłady:

- (6) Il modello da imitare ora è un disastro: l'Italia della seconda ondata Covid vista dall'estero⁶
- (7) Ufo, le allusioni di Obama, il dossier del Pentagono: ora l'America li prende sul serio⁷

W obu powyższych tytułach można zauważyć przedzielone dwukropkiem dwie części wzajemnie się uzupełniające.

Analizując leksykę współczesnej prasy, jej dążenia do skrótości zauważyć można częstą obecność neologizmów, a zwłaszcza licznie pojawiających się neologizmów słowotwórczych powstałych z połączenia obcych części z rzeczownikami włoskimi.

- (8) Favorevoli gli abitanti della zona che vorrebbero vedere riqualificata l'area che è in mano alla microcriminalità e alla prostituzione.⁸
- (9) [...] è uno degli automobilisti coinvolti nel maxi tamponamento di questa mattina [...]⁹

W przykładzie (8) możemy dostrzec neologizm **microcriminalità**, połączenie **micro** (mały) oraz **criminalità** (przestępczość) co można by przetłumaczyć jako półświatek (tłum. własne), a w przykładzie (9) możemy przeczytać o **maxi tamponamento**, połączenie **maxi** (duży) oraz **tamponamento** (wypadek, zderzenie) co możemy przetłumaczyć jako karambol. Tego typu zabiegi służą kondensacji treści, neologizmy oraz anglicyzmy i inne zapożyczenia urozmaicają słownictwo.

Sięganie po terminy zagraniczne, zwłaszcza anglicyzmy, stało się zjawiskiem bardzo częstym, co obrazują poniższe przykłady:

- (10) Ilenia, sotto protezione l'amica della figlia „È l'unica testimone che ha visto il killer”¹⁰

⁶ <https://espresso.repubblica.it/attualita/2020/11/25/news/il-modello-da-imitare-ora-e-un-disastro-l-italia-della-seconda-ondata-covid-vista-dall-estero-1.356581/> (22.05.2021)

⁷ https://www.corriere.it/esteri/21_maggio_22/ufo-allusioni-obama-dossier-pentagono-ora-l-america-li-prende-serio-420d5db6-bb2b-11eb-911f-df7a45a745c3.shtml (23.05.2021)

⁸ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2019/06/02/non-vogliamo-quel-palaspport-parella-contesta-montanariTorino04.html?ref=search> (17.03.2021)

⁹ <https://video.repubblica.it/edizione/torino/l-incidente-in-valsusa-eravamo-in-coda-poi-le-auto-hanno-cominciato-a-tamponarci-e-non-finivano-piu/376289/376900?ref=search/9> (17.03.2021)

¹⁰ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/02/18/ilenia-sotto-protezione-lamica-della-figlia-e-killer26.html?ref=search> (16.03.2021)

- (11) A compiere il raid, un atto di puro teppismo, una baby gang di adolescenti che ha preso di mira il mezzo di soccorso con calci e pugni.¹¹
- (12) Covid, varianti e contagio: perché i Paesi che vaccinano di più restano in lockdown¹²
- (13) Dna, il nuovo boom dei test fai-da-te: la nostra prova sul nuovo 7 in edicola¹³
- (14) I test che si possono ordinare online sono un business in crescita vertiginosa.¹⁴
- (15) Milan-Crotone, pagelle: Ibra, reazione da fenomeno Hernandez è tornato turbo¹⁵.

Zapóczyczenia są tak powszechne, że takie pojęcia jak: **business, lockdown, online, turbo, killer, baby gang** są od razu zrozumiałe i nikogo nie szokują, wprost przeciwnie, dodają wyrazistości tekstowi prasowemu.

Warto zwrócić uwagę na występujące zarówno w tytułach jak i w samym tekście artykułu skróty (przede wszystkim skróty nazw instytucji i partii politycznych), takie jak: **Asl** (Azienda Sanitaria Locale), **Pd** (Partito destra), **Pm** (Pubblico Ministero) oraz akronimy, jak na przykład: **Bankitalia** (Banca d'Italia) lub **autosole** (Autostrada del Sole). Spójrzmy na przykłady użycia:

- (16) Il report Asl Contagi, nel Barese 21 comuni su 41 oltre soglia a rischio¹⁶
- (17) Il Pd adesso si avvia a elezioni amministrative quantomai incerte¹⁷
- (18) O meglio: con il cambio di vigilanza, una pratica che fino ad allora risultava ampiamente tollerata, anche da Bankitalia [...]¹⁸

Zarówno obecność neologizmów, jak i akronimów gwarantuje syntetyczność oraz zwięzłość komunikatu, a tym samym zwiększa się czytelność i jasność przekazu.

¹¹ https://corrieredelmezzogiorno.corriere.it/napoli/cronaca/21_marzo_15/napoli-baby-gang-assalta-un-ambulanza-che-era-intervenuta-un-paziente-covid-76abc812-856d-11eb-b024-59de7940df68.shtml (16.03.2021)

¹² https://www.corriere.it/salute/cardiologia/21_febbraio_10/covid-varianti-contagio-perche-paesi-che-vaccinano-piu-restano-lockdown-2503f862-6bd3-11eb-8932-bc0ccdbe2303.shtml (17.02.2021)

¹³ <https://www.corriere.it/tecnologia/cards/dna-nuovo-boom-test-fai-da-te-nostri-prova-nuovo-7-edicola/dna-test-fai-da-te-valore-in-cambio.shtml> (17.02.2021)

¹⁴ <https://www.corriere.it/tecnologia/cards/dna-nuovo-boom-test-fai-da-te-nostri-prova-nuovo-7-edicola/dna-test-fai-da-te-valore-in-cambio.shtml> (17.01.2021)

¹⁵ <https://www.corriere.it/sport/calcio/serie-a/notizie/milan-crotone-4-0-pagelle-ibrahimovic-reazione-fenomeno-hernandez-tornato-turbo-theo-ca090f8a-6969-11eb-9297-ace0084945d6.shtml> (17.02.2021)

¹⁶ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/03/14/il-report-asl-contagi-nel-barese-21-comuni-su-41-rischioBari03.html?ref=search> (17.03.2021)

¹⁷ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/03/05/il-partito-adesso-e-davvero-a-pezzi-lo-slittamento-del-aiuteraBologna07.html?ref=search> (17.03.2021)

¹⁸ https://corrieredelveneto.corriere.it/vicenza/cronaca/21_marzo_20/banca-popolare-vicenza-storia-un-crac-personaggi-bufera-popolo-beffato-18b2e98a-8954-11eb-94bc-8b33e801a76e.shtml (18.03.2021)

We włoskich artykułach prasowych widoczne jest również występowanie stereotypów, takich jak na przykład: **la rapina sempre brutale, incidente sempre tragico, operazione di polizia brillante, truffa colossale, fuga precipitosa**. Zjawisko to ilustrują poniższe przykłady:

- (19) Il responsabile del magazzino del Teatro Regio è scomparso a 55 anni in un tragico incidente in moto la scorsa settimana.¹⁹
- (20) [...] chiuso per l'emergenza da Covid-19, con la refurtiva della brutale rapina a una donna 85enne, commessa lunedì sera nella sua abitazione di Piagipane [...] ²⁰
- (21) [...] è stata ritrovata la refurtiva, segno di una precipitosa fuga dalla vettura.²¹

Obecność stereotypów, pewnych stałych połączeń słów, wiąże się z powtarzalnością, a więc również z możliwością szybkiego wychwycenia i zrozumienia informacji przez czytającego.

We włoskich tekstach prasowych można odnaleźć także liczne zapożyczenia z języka potocznego. Na przykład:

- (22) M5S, il 'ribelle' Mattia Crucioli vota no alla fiducia: „Mi caceranno? Pazienza. Alla fine Meloni passerà all'incasso”²²
- (23) Governo Draghi, il sì al ministero «ecologico» sblocca il volo dei 5 stelle²³
- (24) Dna, il nuovo boom dei test fai-da-te: la nostra prova sul nuovo 7 in edicola²⁴
- (25) Gli studenti del Salvemini, l'istituto tecnico di Casalecchio alle porte di Bologna, hanno realizzato un video, già virale, per mandare un messaggio ironico e leggero contro il razzismo.²⁵
- (26) Se non facciamo nulla, rischiamo che l'azienda perda un altro pezzo, questo vuol dire rischiare di perdere quasi 300 lavoratori.²⁶

¹⁹ https://torino.corriere.it/cronaca/21_marzo_03/teatro-regio-coro-l-orchestra-ricordano-ivano-guzzon-baad2cd2-7c25-11eb-bc48-454efd4893c8.shtml (16.03.2021)

²⁰ https://corrieredibologna.corriere.it/bologna/cronaca/20_marzo_27/ravenna-anziana-aggreditacasa-tre-3-minorenni-trovati-refurtiva-404648bc-700e-11ea-a9c1-ec6ac27c99d4.shtml (17.03.2021)

²¹ https://roma.corriere.it/notizie/cronaca/21_marzo_02/travolta-polizia-l-agente-indagato-omicidio-stradale-5c589202-7b67-11eb-a9cc-1eebe11a6a7c.shtml (17.03.2021)

²² https://www.repubblica.it/politica/2021/02/15/news/crucioli_errere_storico_m5s_meloni_passera_incasso-287651310/ (16.02.2021)

²³ https://www.corriere.it/politica/21_febbraio_10/si-ministero-ecologicosblocca-voto-5-stelle-d8e2e064-6be2-11eb-8932-bc0ccdbe2303.shtml (16.02.2021)

²⁴ <https://www.corriere.it/tecnologia/cards/dna-nuovo-boom-test-fai-da-te-nost-prova-nuovo-7-edicola/dna-test-fai-da-te-valore-in-cambio.shtml> (21.02.2021)

²⁵ <https://video.repubblica.it/edizione/bologna/sono-nato-qua-questa-e-la-mia-faccia-il-video-antirazzismo-degli-studenti-di-bologna-e-virale/350101/350677> (17.02.2021)

²⁶ https://torino.corriere.it/cronaca/21_marzo_19/allarme-cgil-gtt-rinuncia-tratte-extraurbane-puntare-gas-naturale-3bfb7ffc-88c2-11eb-9214-48facb37773c.shtml (17.03.2021)

- (27) A gennaio si è beccato il coronavirus ed è stato fermo un mese: una settimana in ospedale e tre a casa.²⁷

Stosowanie zapożyczeń ma na celu przybliżenie tekstu czytelnikowi, który językiem potocznym posługuje się na co dzień. **Pazienza, fai-da-te, si è beccato** i inne powyższe podkreślone zwroty są używane we włoskim języku mówionym. Teksty, które zawierają w sobie elementy języka potocznego są bardziej zrozumiałe, jasne a przez to chętniej czytane, wywołują lepsze wrażenie na czytelniku ze względu na używanie znanych mu wyrażen i zwrotów zamiast skomplikowanych terminów. Bonomi, Masini i Morgana (2003: 131) zwracają uwagę, że w tekstach prasowych coraz bardziej zauważalne jest upraszczanie języka, a w związku z tym wpływ języka literackiego jest coraz mniejszy.

We włoskich tekstach prasowych jest również obecne zjawisko nominalizacji, pojawiające się zwłaszcza w tytułach, które ma przede wszystkim zagwarantować zwięzłość przekazu. Nominalizacja polega na przekształceniu czasownika opisującego zachodzący proces w rzeczownik i nadanie mu materialnych cech (<https://sjp.pl/nominalizacja> 16.02.2021). Ta kondensacja treści wypowiedzenia powoduje, że tytuły artykułów prasowych stają się, na poziomie językowym, podobne do sloganów reklamowych (Serianni i Antonelli 2006: 78), a ograniczenie czasowników na rzecz rzeczowników ma na celu nadać wyrażeniu lekkość, co ilustrują poniższe przykłady:

- (28) Missione gattaro: accudire i mici di strada non è un mestiere (solo) per donne²⁸
- (29) Cassia, nuovo centro antiviolenza: un numero attivo 24 ore al giorno e quattro giorni di colloqui²⁹
- (30) Weekend in Puglia: Mahmood a Bari, festa del cioccolato e Carnevale a Putignano con Pif³⁰
- (31) Centri estivi 2021: ecco le linee guida del governo per i gestori e le famiglie³¹
- (32) Europei di nuoto, l'incredibile gara di Benedetta Pilato (16 anni)³²

²⁷ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/03/25/una-corsa-allalba-e-via-cosi-mi-sono-ripreso-la-vitaMilano02.html?ref=search> (29.03.2021)

²⁸ <https://www.corriere.it/animali/curare-animale-domestici-cani-gatti-co/notizie/i-gattari-non-solo-donne-accudiscono-mici-strada-e4459d3c-5eab-11eb-9d4d-6cce1a220c09.shtml> (16.02.2021) w

²⁹ https://roma.corriere.it/notizie/cronaca/21_febbraio_16/cassia-nuovo-centro-antiviolenza-numero-attivo-24-ore-giorno-quattro-giorni-colloqui-4bf75778-7067-11eb-8f84-ab1601eaf9fe.shtml (17.02.2021)

³⁰ https://bari.repubblica.it/cronaca/2019/02/28/news/top_five_weekend_29_1-219436552/ (17.02.2021)

³¹ https://www.corriere.it/cronache/21_maggio_22/centri-estivi-2021-ecco-linee-guida-governo-gestori-famiglie-7b8b0266-bb0b-11eb-911f-df7a45a745c3.shtml (23.05.2021)

³² <https://video.corriere.it/sport/europei-nuoto-l-incredibile-gara-ranista-16-anni-azzurra/59706526-bb25-11eb-911f-df7a45a745c3> (23.05.2021)

Jak widać nominalizacja ma za zadanie uproszczenie języka, a zawarta zwłaszcza w tytułach – zainteresować uwagę czytelnika, również dzięki preferencjom dla komunikacji brachylogicznej, oznaczającej krótkość, treściwość wyrażen; też zwięzłość wypowiedzi (<http://sjp.pl/brachylogia> 28.04.2021). We włoskim języku prasowym realizuje się ona głównie poprzez rezygnację z czasowników, przyimków, rodzajników, a także poprzez zabieg przesunięcia w lewo (**dislocazione a sinistra**), co jest widoczne również w powyższych przykładach tytułów prasowych (22-24) (Serianni i Antonelli 2006: 78).

Czytając włoskie teksty prasowe ma się wrażenie, że często używa się w nich czasowników frazeologicznych (niektórych dużo częściej niż w języku polskim), które łączą się z innymi czasownikami (bezokolicznikami) i służą do określenia etapu danej czynności lub choć rzadziej, sposobu jej wykonania.

Czasowniki frazeologiczne dzielą się na czasowniki leksykalne (czasownik + przyimek + bezokolicznik), których znaczenie wynika z postaci słownikowej. Wśród nich wyróżnia się (Foremniak 2018: 85):

- czasowniki wyrażające czynność, która zaraz zostanie wykonana; na przykład: **apprestarsi a – zabierać się do czegoś; avviarsi a – być bliskim zrobienia czegoś; provare a – próbować coś zrobić; tentare di – usiłować coś zrobić; sforzarsi di – wysilać się, żeby coś zrobić**. Spójrzmy na przykładowe użycie we włoskiej prasie:

(33) Intanto tutta la regione si avvia ad entrare in zona rossa.³³
- czasowniki wyrażające czynność, która się rozpoczyna; na przykład: **iniziare a – rozpocząć robienie czegoś**. A oto ich użycie w prasie:

(34) Ogni notte, sale sulla sua utilitaria e inizia a girare tra le vie dello spaccio, dalla stazione centrale allo Sperone.³⁴
- czasowniki wyrażające czynność, która się kończy; na przykład: **cessare di – zaprzestać robienia czegoś; finire di – kończyć coś robić; terminare di – zakończyć robienie czegoś; rinunciare a – zrezygnować z robienia czegoś**. Spójrzmy na przykłady z włoskiej prasy:

(35) La chiesa è chiusa, ma non rinuncia a pregare davanti all’inferriata della chiesa dell’Opera San Francesco dei Poveri in viale Piave.³⁵

³³ https://corrieredibologna.corriere.it/bologna/cronaca/21_marzo_12/lotto-sospetto-astrazeneca-12000-dosi-iniettate-emilia-21d64600-830b-11eb-850d-4e5ffd317548.shtml (17.03.2021)

³⁴ <https://video.repubblica.it/edizione/palermo/palermo-una-madre-contro-la-droga-ogni-notte-cerco-mio-figlio-nelle-vie-dello-spaccio/378034/378643?ref=search> (18.03.2021)

³⁵ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/03/07/viale-piave-in-ginocchio-davanti-allopera-san-francescoMilano11.html?ref=search> (18.03.2021)

Drugi typ, to są czasowniki frazeologiczne gramatyczne powstające z połączenia czasownika o szerokim znaczeniu, który zyskuje nowe znaczenie dzięki określonej konstrukcji: czasownik o szerokim znaczeniu + przyimek + bezokolicznik. Wśród nich wyróżnia się (Foremniak 2018: 89):

- czasowniki wyrażające czynność, która zaraz się rozpocznie; na przykład: **essere sul punto di – być o krok od zrobienia czegoś; essere in procinto di – być tuż przed zrobieniem czegoś**. Na przykład: [...]

(36) la strada che deve sbloccare uno dei punti più congestionati della viabilità bergamesca è in procinto di partire.³⁶

- czasowniki wyrażające czynność, która się rozpoczyna: **mettersi a – zabierać się do zrobienia czegoś**. Przykładowo:

(37) L'omino Michelin si mette a dieta³⁷

- czasowniki wyrażające czynność, która trwa lub jest kontynuowana: **stare + gerundio – właśnie coś robić; stare a – zamierzać coś zrobić; andare avanti a –kontynuować jakąś czynność; continuare a + infinito – kontynuować jakąś czynność**. Na przykład:

(38) È sotto gli occhi di tutti come questa carenza organizzativa non abbia giovato alla lotta contro il virus e si continua a non voler risolvere il problema.³⁸

Nagromadzenie czasowników frazeologicznych różnego typu w języku prasowym upraszcza tekst, czyniąc go przystępnym dla czytelnika.

Warto również wspomnieć o popularnym we włoskim języku prasowym zjawisku przesunięcia w lewo (tzw. **dislocazione a sinistra**). Służy ono przekazaniu danej wiadomości w sposób bardziej ekspresywny tak, aby czytający zwrócił na nią szczególną uwagę. Stosując tę konstrukcję, dopełnienie, które zwykle znajduje się po czasowniku, zostaje przesunięte na początek zdania. Pojawia się również dodatkowo zaimek, powtarzający informację wyrażaną przez dopełnienie:

(39) All'ultimo momento non l'ha usata ma più propriamente l'ha menzionata, la paroletta [...].³⁹

³⁶ https://bergamo.corriere.it/notizie/cronaca/21_marzo_10/verdello-entro-l-estate-l-appalto-la-tangenziale-c3521d00-8181-11eb-870f-597090faeea5.shtml (18.03.2021)

³⁷ https://www.corriere.it/Primo_Piano/Cronache/2007/02_Febbraio/16/pop_michelin.shtml (23.05.2021)

³⁸ https://milano.corriere.it/notizie/caso_del_giorno/21_marzo_23/medici-sindaci-pandemia-necessaria-task-force-180b20ae-8ba9-11eb-9bf5-145cd1352910.shtml (18.03.2021)

³⁹ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/02/18/la-vendetta-dei-nemici-della-resilienza10.html?ref=search> (17.03.2021)

- (40) L'ultima battaglia l'ha vinta [...], 54 anni, ex giornalista a lungo in esilio perché perseguitato dal regime di Saddam Hussein, in carica dallo scorso maggio.⁴⁰

Ponadto, kiedy pojawia się przesunięcie w lewo znika przyimek.

Innym ciekawym zjawiskiem na poziomie składni jest tak zwana **frase scissa**. Konstrukcja ta jest rezultatem podziału zdania prostego i jest tworzona przez zdanie główne, z czasownikiem **essere** w funkcji łącznika, uwydatniającego nowy fakt oraz przez zdanie podrzędne wprowadzone przez **che** w funkcji zaimka względnego lub spójnika, po którym zostaje wyjaśniony wcześniej wspomniany fakt (Bonomi 2002: 214-215). Po tego typu konstrukcję sięga się, aby zaakcentować dany element zdania. Zjawisko to ilustrują poniższe przykłady:

- (41) sarà complicato per questo governo andare avanti e questa è l'analisi che è stata fatta oggi⁴¹ (zdanie eksplicytne).
 (42) È stato lui a uccidere⁴² (zdanie implicytne).

Równie ciekawą konstrukcją, na którą zwracają uwagę w ostatnich latach językoznawcy jest tak zwane **c'è presentativo**. W aktualnie ukazującej się prasie włoskiej ta forma staje się coraz bardziej popularna a jej celem jest zwrócenie uwagi na wprowadzenie nowej informacji (De Blasi 2017: 63). W tej specyficznej konstrukcji po **c'è** **ci sono** występuje rzeczownik, a po nim następuje zdanie podrzędne. Spójrzmy na przykłady:

- (43) «Ci sono 10 mila volontari in prima fila sulle ambulanze che aspettano il vaccino» incalzano le Misericordie.⁴³
 (44) Covid, c'è un gruppo sanguigno che corre meno rischi⁴⁴

We włoskich tekstach prasowych pojawiają się ciekawe połączenia rzeczownika z przymiotnikiem, które wraz z powtarzającym się, częstym ich użyciem stają się kolokacjami. A oto przykłady:

⁴⁰ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/02/18/violenza-e-segrete-cosi-le-milizie-sciite-minacciano-bagdad21.html?ref=search> (17.03.2021)

⁴¹ <https://video.repubblica.it/politica/forza-italia-berlusconi-incontra-i-parlamentari-cattaneo-governo-ha-vita-breve/311312/311952> (29.01.2021)

⁴² <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2016/12/23/cheik-condannato-a-30-anni-e-stato-lui-ad-uccidere-ashleyFirenze05.html> (29.01.2021)

⁴³ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2021/03/28/vaccini-settimana-decisiva-20-mila-superfragili-aslFirenze02.html?ref=search> (28.01.2021)

⁴⁴ https://www.repubblica.it/salute/2020/10/21/news/covid_c_e_gruppo_sanguigno_che_corre_meno_rischi-271313221/ (23.05.2021)

- (45) Ed è un peccato, perché una nuova Olimpiade poteva portare una ventata di ottimismo e sarebbe stata un'opportunità di sviluppo incredibile per il Torinese.⁴⁵
- (46) Svanisce al solo pensarla, un alito di vento la spazzerebbe via, figuriamoci la tempesta che le scoppia sul capo.⁴⁶
- (47) La presenza è simbolica, ma per Virginia Raggi è una boccata d'ossigeno.⁴⁷

Z obserwacji języka stosowanego we włoskich wydawnictwach prasowych można wywnioskować, że powyższe połączenia mają charakter powtarzalny i ze względu na częstotliwość występowania zaczęły funkcjonować jako kolokacje.

Warto również powtórzyć za Bonomi (2002: 219), że we współczesnej włoskiej prasie, w przeciwieństwie na przykład do prasy anglosaskiej, niekoniecznie po tytule występuje **lead**, sugerujący czytelnikowi treść kolejnych akapitów. Nie zawsze też włoska informacja prasowa będzie ukierunkowana na odpowiedź na pytania: kto? co? gdzie? kiedy? dlaczego?⁴⁸

Zjawiskiem, na które również warto zwrócić uwagę analizując współczesną prasę włoską jest obecność w niej tak zwanych **plastismi (parole di plastica)**, czyli wyrazów, które zaznaczyły swoją obecność w języku ogólnym, następnie stały się terminami związanymi z określonym językiem specjalistycznym, a na końcu weszły ponownie, nierzadko za sprawą języka mediów, do użycia potocznego i w ten sposób rozszerzył się ich zakres semantyczny. Przykładem włoskich **parole di plastica** mogą być rzeczowniki: **terremoto** (trzęsienie ziemi) lub **tsunami**:

- (48) Donata Cobiانchi, 59 anni, riassume così lo tsunami che si è abbattuto sull'Italia con la pandemia da coronavirus, e sul suo lavoro a scalare: l'ufficio postale.⁴⁹
- (49) Che come un terremoto scosse gli anni Cinquanta con décolleté rosa, altissimi tacchi a spillo e con il sandalo piatto e nudo, ornato solo da un fiore di corallo trattenuto da due sottilissimi fili di perle di corallo⁵⁰

⁴⁵ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2018/09/19/ilotte-lepilogo-peggiore-tutta-colpa-del-comune-gestioneTorino02.html> (28.01.2021)

⁴⁶ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2018/12/17/sconti-al-san-carlo-per-la-kabanova-diretta-da-valcuhaNapoli09.html?ref=search> (18.02.2021)

⁴⁷ <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2018/12/07/aiuto-dal-governo-18-milioni-alle-periferie-via-corvialeRoma01.html?ref=search> (18.02.2021)

⁴⁸ W tradycji anglosaskiej przestrzega się zasady „pięciu W”: Who? Where? When? What? Why?

⁴⁹ https://www.corriere.it/cronache/21_marzo_12/donata-postina-che-apri-l-ufficio-codogno-piena-zona-rossa-ho-imparato-essere-piu-sensibile-402ff324-8277-11eb-8fd7-3fd81ad54bdb.shtml (16.03.2021)

⁵⁰ https://corriedelmezzogiorno.corriere.it/napoli/cronaca/21_marzo_17/valentino-contro-valentino-mario-re-scarpe-batte-colosso-commerce-bb4a0008-86f1-11eb-bc8d-13b96a2749f5.shtml (16.03.2021)

Na płaszczyźnie składni, obserwuje się dążenia do fragmentaryczności i zwięzłości. Przeważają zdania krótkie i frazy nominalne. Często jest również sięganie po mowę niezależną, która pojawia się w większości artykułów prasowych (Bonomi, Masini i Morgana 2003: 135-138). Współczesna prasa przestaje być sprowadzana do bezosobowej informacji dziennikarskiej, a dzięki wprowadzeniu mowy niezależnej przekazywana informacja jest mniej abstrakcyjna i przestaje być zamknięta w formy trudne do zrozumienia oraz zapamiętania przez przeciętnego odbiorcę (Kula i Grzelka 2012: 9). Mowa niezależna pojawia się nie tylko w samym tekście, ale bardzo często już w tytule czy podtytule. Dowodzą tego kolejne przykłady:

- (50) [...] L'ex sindaco: «Sentenza sbagliata»⁵¹
- (51) Air France, alta tensione Parigi -l'Aia. Le Marie: "Da Olanda mossa incomprensibile"⁵²
- (52) L'immunologa Viola: «Israele è ben organizzato, piccolo e ha tutte le dosi ma il Regno Unito non deve essere un esempio. L'Italia? «Scegliendo Astrazeneca ha rinunciato all'immunità di gregge»⁵³
- (53) Terminillo, dramma gestori: «E ora?». L'assessore: «Stop tardivo, spero nei ristori»⁵⁴
- (54) Se il lockdown si cura con i libri: «I miei animali letti da Camilla»⁵⁵
- (55) „Sono nato qua, questa è la mia faccia”. Il video antirazzismo degli studenti di Bologna è virale⁵⁶

W niektórych przykładach mowy niezależnej można zauważyć zmianę kodu z języka włoskiego na dialekt:

- (56) Consigliere comunale: „Tranquillo dobbiamo spartire (in dialetto) ...questi sono più pochi...mi devi altri 1500...omissis”. Medico in pensione: „Li ho preparati, aspetta...mò li ho dovuti prepa...tu naturalmente controlla, io pen-

⁵¹ https://roma.corriere.it/notizie/cronaca/19_febbraio_25/mafia-capitale-alemanno-arriva-giorno-sentenza-l-ex-sindaco-rischia-5-anni-ba5c6640-38e2-11e9-8f77-d31ec271a736.shtml (27.02.2021)

⁵² https://www.repubblica.it/economia/2019/02/27/news/air_france_alta_tensione_parigi-l_aia_le_marie_da_olanda_mossa_incomprensibile_-220283180/?ref=RHPPBT-VE-I0-C6-P22-S1.6-T1 (27.02.2021)

⁵³ https://www.corriere.it/salute/cardiologia/21_febbraio_10/covid-varianti-contagio-perche-paesi-che-vaccinano-piu-restano-lockdown-2503f862-6bd3-11eb-8932-bc0ccdbe2303.shtml (17.02.2021)

⁵⁴ https://roma.corriere.it/notizie/cronaca/21_febbraio_16/terminillo-ginocchioabbiamo-speso-tanto-e39bca98-6fc5-11eb-90fa-04aff0071378.shtml (17.02.2021)

⁵⁵ <https://magazine-italia.it/se-il-lockdown-si-cura-con-i-libri-i-miei-animati-letti-da-camilla/> (17.02.2021)

⁵⁶ <https://video.repubblica.it/edizione/bologna/sono-nato-qua-questa-e-la-mia-faccia-il-video-antirazzismo-degli-studenti-di-bologna-e-virale/350101/350677> (17.02.2021)

so di essere stato preciso...fai i... (incomprensibile)...e controlla perché mò di fretta e furia li ho...però penso di essere stato preciso”⁵⁷

- (57) Snocciolano frasi in dialetto bolognese („A tal deg”), ricordano i modi di dire dei genitori („se devo morire nella Savana deve essere il leone a uccidermi”).⁵⁸

Użycie we włoskiej prasie wypowiedzi dialektalnych ma na celu zwiększenie wiarygodności wypowiedzi i odniesienie się do tradycji językowej Włoch. Wypowiedź z przykładu (56) z elementami dialektu staje się bardziej „swojska”, rzeczywista, wiarygodna, bliższa czytelnikowi, natomiast przykład (57) wspomina oryginalną wypowiedź w dialekcie bolońskim, jako należącym do starszego pokolenia (wg najnowszych badań ISTAT młodzież rzadko posługuje się dialektem).

Kolejną istotną kwestią, na którą zwraca uwagę Bonomi (2002: 340-343), jest stosowanie w języku prasowym mającym cechy języka potocznego trybu łączącego (il congiuntivo) i niezastępowanie go trybem oznajmującym (l’indicativo) a czasu przyszłego (il futuro) nie zastępuje się formami czasu teraźniejszego (il presente)

- (58) Coronavirus, insegnante muore a 44 anni. Il fratello: “Per lei la scuola era tutto, ma temo sia stata contagiata in classe”⁵⁹
- (59) Era scettico che le ambulanze con la sirena azionata trasportassero malati di Covid⁶⁰.

Wnioski

W artykule starano się wykazać, że język włoski prasowy przepełniony jest środkami takimi jak: frazy nominalne, mowa niezależna, stosowanie dwukropka, liczne związki frazeologiczne i zapożyczenia z języka potocznego, mającymi za zadanie uprościć język prasy, aby był jasny, zrozumiały a tym samym bardziej przystępny dla włoskiego przeciętnego odbiorcy, który, dzięki tym stylistycznym zabiegom będzie być może chętniej sięgał po prasę. Obecność elementów dialektu, neologizmów, anglicyzmów, kolokacji, **plastismi**, **vivacità espositiva** oraz przykuwających uwagę tytułów wydaje się wynikać przede wszystkim z potrze-

⁵⁷ https://bari.repubblica.it/cronaca/2021/02/10/news/tangenti_al_comune_di_foggia_arrestati_un_consigliere_e_un_funzionario-286860812/ (17.02.2021)

⁵⁸ <https://video.repubblica.it/edizione/bologna/sono-nato-qua-questa-e-la-mia-faccia-il-video-antirazzismo-degli-studenti-di-bologna-e-virale/350101/350677> (21.02.2021)

⁵⁹ <https://coronapp.it/repubblica-it/repubblica-it-coronavirus-insegnante-muore-a-44-anni-il-fratello-per-lei-la-scuola-era-tutto-ma-temo-sia-stata-contagiata-in-classe/> (17.02.2021)

⁶⁰ https://www.corriere.it/cronache/21_gennaio_04/covid-daniele-54-anni-negava-virus-oraricoverato-ho-capito-ffe28fc6-4ea9-11eb-80d3-dd4bb2b89fab.shtml (28.04.2021)

by uatrakcyjnienia tekstu. Z kolei zabiegi takie jak: **frase scissa**, **dislocazione a sinistra** oraz **c'è presentativo** polegają na wznowieniu, powtórzeniu lub wyrażeniu na początku tego, na co chce się położyć nacisk.

Omówione zagadnienia mają na celu zwrócenie uwagi uczących się języka włoskiego na niuanse językowe włoskich tekstów prasowych. Z przytoczonych przykładów wynika, że słownictwo użyte w artykułach prasowych ulega uproszczeniu, przez co wypowiedzi są zrozumiałe dla szerszego grona odbiorców. Tym samym język włoskich tekstów prasowych elastycznie dostosowuje się do profilu odbiorcy.

Bibliografia

- Asnaghi, E., Manzo, C., Nicolaci, P. i R. Rocco. 2005. *Grammatica italiana: Comunicazione e testi*. Padova, Novara: Cedam.
- Bonomi, I. 2002. *L'italiano giornalistico*. Firenze: Franco Cesati Editore.
- Bonomi, I., Masini, A. i S. Morgana. 2003. *La lingua italiana e i mass media*. Roma: Carocci editore.
- De Blasi, G. 2017. *L'italiano giornalistico. Aggiornamento 2010-2017. Tesi di laurea* <https://fdocumenti.com/document/litaliano-giornalistico-aggiornamento-2010-diversita-il-linguaggio.html>. Dostęp: 20.05.2021.
- Foremniak, K. 2018. *Włoski w tłumaczeniach. Gramatyka*. Warszawa: Preston Publishing.
- Grzelka, M. i A. Kula. 2012. „Mowa niezależna w przekazie medialnym a podstawowe funkcje informacji (część 3)”. *Poznańskie Studia Polonistyczne Seria Językoznawcza* 19. 39.1. 9-21.
- ISTAT 2017. *L'uso della lingua italiana, dei dialetti e di altre lingue in Italia*. <https://www.istat.it/it/archivio/207961>. Dostęp 21.05.2021.
- Jarosz, B. 2018. „O (nie)tożsamości pojęć JĘZYK SPECJALISTYCZNY, JĘZYK SPECJALNY, JĘZYK FACHOWY, JĘZYK PROFESJONALNY, JĘZYK ZAWODOWY, PROFESJOLEKT, TECHNOLEKT”. *Polonica* 38. 1–24.
- Kita, M. 2011. „Spojrzenie językoznawcy na język prasy”. *Postscriptum Polonistyczne* 2.8. 299-305.
- Serianni, L. i G. Antonelli. 2006. *L'italiano: istruzioni per l'uso. Storia e attualità della lingua italiana*. Milano: Mondadori.
- Słownik języka polskiego* PNW, <https://sjp.pwn.pl/>
- Treccani, il del sapere, <https://www.treccani.it/>
- Wojtak, M. 2004. *Gatunki prasowe*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Zgółkowie, H.T. 2000. „Polszczyzna mediów w komunikacji codziennej – ślady i naśladownictwa”. W zbiorze: Bralczyk, J. i K. Mosiołek-Kłosińska (red.). *Język w mediach masowych*. Warszawa: Upowszechnianie Nauki - Oświata 'UN-O'. 51-59.